

Dansk grønlandslitteratur og jagten på det antropocæne

Emilie Dybdal

Ph.d.-studerende ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet, med et projekt om ny dansk grønlandslitteratur. Har tidligere publiceret om blandt andet dansk grønlandslitteratur og grønlandsk filmproduktion.

Abstract

This article examines the role of climate change and the Anthropocene in contemporary Danish literature about Greenland. I argue that even though Danish literature in general has been very concerned with anthropogenic climate change in recent years, this is not the case for Danish literature specifically about Greenland. To illustrate this, I begin with a short literary overview, after which I focus on the novel *Korsveje i Nord* (2015) by Bjarne Ljungdahl. This book, I define as an example of cli-fi (“climate fiction” or “climate change fiction”) that *does* engage with Greenland, and I analyze its view on the Anthropocene. Following this main part of the article, I briefly discuss what potentials cli-fi’s such as *Korsveje i Nord* might hold in the discussion of anthropogenic climate change and the Anthropocene, and I turn my attention to literature about Greenland from outside Denmark.

Keywords: dansk grønlandslitteratur, Grønland, antropocæn, klimafiktion, cli-fi

Indgang

Med værker som Lars Skinnebachs *Øvelser og rituelle tekster* (2011), Theis Ørntofts *Digte 2014* (2014) og Charlotte Weitzes *Den afskyelige* (2016) er en bølge af klimakritisk skønlitteratur de seneste år skyllet ind over Danmark.¹ Orienteringen mod klimaet og herunder *antropocænen* – forstået som ”en ny geologisk epoke, hvor den teknologiske udvikling har sammenfiltret menneske og natur i en hidtil uset grad, og hvor konsekvensen er en lang række uoverskuelige klimaforandringer, der truer planetens eksistens og overlevelse” (Tønder 2019, 729) – kan ses i sammenhæng med en større, aktuel strømning af politisk engageret litteratur i Danmark. Tendensen er i forskellige variationer blevet kaldt *den etiske drejning* (Bunch og Salling 2015) og *den sociale vending* (Flinker 2015; Nexø 2016), og Louise Mønster taler specifikt om *det politiskes genkomst* i dansk litteratur. Hun betoner, hvordan især samtidspoesien ”er optaget af problematikker, der angår vores samfunds- og klimamæssige virkelighed. Den forbliver ikke i en eksistentiel intimsfære, men taler ud i en fælles verden og forsøger at vække læserens engagement” (Mønster 2019a, 155).²

Hvad der dog kan undre i hvert fald undertegnede er, at denne massive interesse for klimaet og antropocænen *ikke* ses i den danske skønlitteratur om Grønland – også kaldet *dansk grønlandslitteratur* (Thisted 2013, 296).³ For er Grønland ikke det perfekte udgangspunkt for at diskutere de enorme aftryk, mennesket har sat på kloden, og de fremtidsscenerier, vi måske går i møde, hvis ikke vi ændrer vores levevis radikalt? Rapporter har gang på gang slået fast, at klimaforandringerne er særlig ekstreme i Arktis, herunder Grønland, hvor temperaturen stiger dobbelt så hurtigt som i resten af verden (Śmieszek og Koivurova 2017, 1), og al isen måske er smeltet om bare 1.000 år (Aschwanden et al. 2019). Det er derfor bemærkelsesværdigt, at store dele af grønlandslitteraturen ikke synes synderlig optaget af disse udfordringer.

Netop dette (mis)forhold er omdrejningspunktet i nærværende artikel, hvor jeg undersøger klimaforandringerne og antropocæns rolle i ny dansk grønlandslitteratur. Nærmere bestemt lægger jeg ud med et kort litterært overblik, hvorefter jeg fokuserer på Bjarne Ljungdahls roman *Korsveje i Nord* (2015). Denne bestemmer jeg som en såkaldt *klimafiktion* på et tematisk såvel som formelt plan, og jeg belyser i forlængelse heraf dens *antropocæne natursyn*. Til sidst diskuterer jeg kort, hvad skønlitteratur som *Korsveje i Nord* kan bidra-

ge med i diskussionen af klimakrise og antropocæn, og jeg vender blikket mod grønlandslitteratur udenfor Danmarks grænser.

Dansk grønlandslitteratur, klima og antropocæn

Litteratur om Grønland har de seneste 10-15 år – sideløbende med det aktuelle politiske engagement i dansk litteratur – opnået en betydelig popularitet og anerkendelse: Flere forfattere end tidligere skriver om landet, og en del af bøgerne vinder vægtige priser (Dybdal 2021). Men det er altså ikke antropocæn, der er i fokus. I stedet synes de danske grønlandsforfattere i høj grad at beskæftige sig med selve koloniseringen i 1721 og dens lange efterspil. Eksempelvis har Kim Leine med sin stort anlagte trilogi *Profeterne i Evighedsfjorden* (2012), *Rød mand/Sort mand* (2018) og *Efter åndemaneren* (2021) behandlet årene omkring og efter Hans Egedes indtog på øen, og Iben Mondrup har med *Tabita* (2020) og *Vittu* (2022) givet stemme til nogle af de grønlandske børn, der kort efter koloniens officielle opløsning i 1953 blev adopteret af danske familier.

I enkelte værker nævnes klimaforandringerne med en kort bemærkning, men de bliver sjældent det centrale emne. Fx kan man – i hvert faldt momentant – spore en klimakritisk holdning i Kim Leines *De søvnløse* (2016); her i forbindelse med den grønlandske fanger Nathaniel:

For nogle år siden ville han have taget indvoldene med hjem til hundene, måske ville han endda have taget en sæl med hjem til dem. Men hundene har han skudt, hver og en, ligesom alle andre fangere i distriktet har skudt deres hunde. Ingen grund til at have hunde når isen og sneen forsvinder fra landet, sådan som det er sket de sidste tyve år (Leine 2016, 143).

Kongenialt med dette ses også i Rasmus Theisens debutroman, *Andre hunde* (2021), en stedvis beskæftigelse med de presserende klimaforandringer, fx da tilflytteren Arno udtrykker, at "[d]e gamle grønlandere slår hundene ihjel for at skåne dem for et liv uden is, nu hvor jøkelen smelter" (Theisen 2021, 168). En større rolle spiller klimakrisen og i nogle tilfælde også antropocæn i de såkaldte *arctic noirs* – altså krimier, der foregår i Arktis (Andersen et al. 2019, 46). Dette gælder eksempelvis Robert Zola Christensens *Is i blodet* (2013),

Steffen Jacobsens *Et bjerg af løgne* (2015) og Rune Stefanssons *Den sidste olie* (2016), der alle handler om råstofudvinding i Grønland. Som hos Leine og Theisen er de klimamæssige udfordringer dog ikke værkernes primære anliggender, og de indgår snarere som én blandt mange brikker i de højspændte geopolitiske konflikter og kriminalsager.⁴

Man skal med andre ord lede grundigt, hvis man ønsker at finde eksempler på dansk grønlandslitteratur, hvor klimaforandringerne er det væsentligste element. Faktisk skal man helt ud i periferien, hinsides de efterhånden kanoniserede værker af Leine og Mondrup samt de voldsomt populære arctic noirs, for at finde en egentlig *klimafiktion*, nemlig Bjarne Ljungdahls relativt ukendte *Korsveje i Nord*. Og selvom denne roman næppe er den stærkeste rent litterært og æstetisk, rummer den vældig interessante perspektiver på antropocæn, litteratur og Grønland, som det nu skal dreje sig om.⁵

Korsveje i Nord og klimafiktion

Begrebet klimafiktion kaldes også *cli-fi* – en sammentrækning af *climate fiction* eller *climate change fiction* (Andersen 2020, 1) – og forstås her som en genre, der er særlig optaget af menneskeskabte klimaforandringer.⁶ Antonia Mehnert præciserer:

However, taking a more narrow definition of climate change fiction as a starting point, I am interested in works that explicitly engage with anthropogenic climate change. In these books, meteorological phenomena do not just provide the background setting against which the story unfolds; climate change significantly alters and is a prevalent issue for characters, plot, *and* setting (Mehnert 2016, 38).

I klimafiktion trækkes meteorologiske fænomener altså helt ind i forgrunden af fortællingen, og de indtager en aktiv, betydningsbærende hovedrolle. Klimaforandringerne ses som et direkte resultat af menneskelig aktivitet, og som Jens Kramshøj Flinker noterer, omfatter genren derfor ikke miljø- og naturkatastrofer; kun når disse er forårsaget af menneskeskabte klimaforandringer (Flinker 2018, 44). Og netop dette ser vi i Bjarne Ljungdahls *Korsveje i Nord*.

I romanen befinder vi os i et hyperglobaliseret og hyperteknologiseret fremtidens Grønland. Landet har løsrevet sig fuldstændig

fra den gamle kolonimagt Danmark og i stedet indgået en samarbejdsaftale med Kina, hvilket blandt andet betyder, at et kinesisk mineselskab borer efter jernmalm tæt ved indlandsisen. Dette fører til en massiv kinesisk tilstedeværelse på øen og har konsekvenser både demografisk og geografisk. Eksempelvis forlyder det i en rapport, at befolkningstallet på kort tid er steget fra 57.000 til 130.000, og at kun halvdelen af disse indbyggere er af grønlandsk afstamning (Ljungdahl 2015, 163). I nogle tilfælde er det ligefrem umuligt at fastslå etniciteten: "På vejene rendte en del børn af udefinerbar oprindelse rundt" (Ljungdahl 2015, 216). Ligeledes er den grønlandske natur sat under et stort pres fra både den kinesiske mineindustri og den globale opvarmning. På vej mod jernminen møder arbejderen Pavia derfor ikke et sne- og isdækket Grønland, men et stenet og afsmeltet:

Først store græsfyldte sletter med utallige arme af rivende elve, som med stor kraft transporterede det lysbrune lerede smeltevand ned og ud mod kysten, hvor det aflejredes i store vifteformede faner flere kilometer ud i havet væk fra klippekysten. [...] Når de største alpine [sic!] fjeldkæder var passeret, ændredes landskabet til utallige afrundede klippetoppe, som stak op gennem en tilsyneladende uendelig stenørken med et virvar af løse stenblokke og vandmættede flerfarvede grus- og sandområder aflejret i ejendommelige mønstre kun afbrudt af utallige større og mindre vandstrømme (Ljungdahl 2015, 12-13).

Fortællingens klimaks opstår, da minearbejderne en dag – trods talrige forvarsler – trænger for dybt ind i jordens overflade, og voldsomme mængder af smeltevand skyller ind over området. Minearbejdere og uskyldige pårørende omkommer, hele bydele udraderes, og det kinesiske minedriftsventyr får en brat ende. Romanen spekulerer på den måde i konsekvenserne af menneskets langvarige slid på planeten, hvor "alle [jo ved], at klimaet [går] mod varmere perioder" (Ljungdahl 2015, 68-69), og "isfronten [har] ændret sig" (Ljungdahl 2015, 67). På baggrund af dette samt den mere overordnede betragtning, at den aktive natur og de af mennesket forandrede meteorologiske fænomener skubbes helt ind i forgrunden af fortællingen, kan romanen altså ses som en klimafiktion jævnfør Mehnert ovenfor.

Det er imidlertid ikke kun tematisk, at *Korsveje i Nord* beskæftiger sig med natur, klima og antropocæn. Også på det formelle plan tager bogen nemlig livtag med den igangværende klimakrise, idet den – typisk for genren (Flinker 2018, 45-47) – gør brug af en naturvidenskabelig stil. En sådan ser vi blandt andet i forbindelse med de mange højteknologiske apparater såsom *multi-cordere* og *magnetroner* samt en optagethed af fagspecifik, teknisk terminologi. Om området omkring jernminen lyder det eksempelvis:

Kraftstationen, *Electronic Power Plant*, EPP II, i daglig tale kaldet 'lille EPP', var kun et transformieranlæg med induktionsmodulatorer til magnetronebanen, og den fyldte kun det halve af et område i forhold til den store kraftstation EPP I, i daglig tale kaldet 'store EPP', som var bygget længere inde ved isen, og som leverede kraften til lille EPP (Ljungdahl 2015, 18).

I tråd med dette ses også en sproglig afsmitning fra geologien, idet vi gentagne gange læser om vulkanske stentyper, malm og krystaller, borestænger, sprængningsledninger og jordskorpebevægelser. Foruden at bidrage til værkets naturvidenskabelige stil peger dette direkte mod tankerne om antropocæn, der som bekendt netop angår jordklodens geologiske strata (Crutzen og Stoermer 2000, 17). Romanen kan således siges at bearbejde det antropocæne på en meget konkret måde.

Endvidere knytter de tekniske og teknologiske begreber an til en naturvidenskabelig forståelsesramme, hvor der udvises tiltro til, at hændelserne, både de smeltende ismasser og den følgende flodbølge, kan forklares rationelt og gennem (natur)videnskabelige logikker. Derfor er det selvfølgelig "videnskabsfolk [med] baggrund indenfor elteknik, klima, geologi, hydrologi, glaciologi og beslægtede videnskaber" (Ljungdahl 2015, 71), der sættes på opgaven at kaste lys over situationen.

Effekten af en sådan naturvidenskabelig orientering er blandt andet, at der skabes et plausibelt billede af, hvordan fremtidens Grønland *kan* se ud, hvis mennesket fortsætter med at drive rov på klodens ressourcer. For nok er *Korsveje i Nord* fyldt med hyperbler og science fiction-teknologi⁷, men det er alt sammen forankret i et naturvidenskabeligt paradigme og realistisk motiveret.

***Korsveje i Nord* og det antropocæne natursyn**

Som man kan fornemme af ovenstående, møder vi i Ljungdahls *Fremtidsgrønland* en vild og ubehersket natur, der nok lader sig underkaste naturvidenskabelig undersøgelse, men altså ikke kan kontrolleres. Naturen er – i hvert fald i størstedelen af værket – destruktiv og voldsom; den er aktiv, uregerlig og uharmonisk. Med Flinkers ord har romanen derfor et *antropocænt natursyn*: ”dvs. at materialiteten fremstår monstrøs. Her trækkes på en gammel diskurs, hvor monstrøsitet er et symbol på det farlige, som kommer snigende og synes ude af kontrol. Samtidig er der også tale om realisme, idet der skildres en antropocæn natur” (Flinker 2018, 62). En sådan monstrøs, antropocæn natur kommer særlig til udtryk i forbindelse med den mine, arbejderne udvinder malm fra, samt den smeltende indlandsis, der transformeres til en flodbølge.

På den ene side er minen et billede på modernitet og industriel fremdrift; det er den, der – ikke ulig i virkelighedens debatter – potentielt kan føre Grønland mod en egentlig selvstændighed. På den anden side er minen et meget konkret billede på menneskets langvarige vold mod kloden, hvor jordoverfladen i bogstaveligste forstand penetreres, og råstoffer udvindes til egen vinding. Det er i den sammenhæng, at minen beskrives som monstrøs og farlig – ja, flere steder direkte djævelsk: Den har tidligere taget flere menneskeliv, er præget af ulidelig varme, og dens labyrintiske gange fordelers sig som treforke (Ljungdahl 2015, 32).

Det er også denne mine, der bliver katalysator for de store mængder af smeltevand, der oversvømmer området, og som indtager en endnu mere aktiv, handlende rolle i fortællingen. Som Flinker forklarer, handler det antropocæne natursyn om, ”at naturen gives stemme. Eller man kan sige, at i cli-fi’en taler naturen med en egen stemme og en anden stemme end normalt” (Flinker 2018, 47) – og netop dette gør vandet i *Korsveje i Nord*. Det er nemlig hverken livgivende eller harmonisk, men konstant faretruende og ultimativt dødbringende. Eksempelvis ses det, hvordan vandet flere gange advarer mennesket, inden katastrofen finder sted: *Udenfor* minen forlyder det, at ”gennemsnitstemperaturerne var på få årtier steget med fire-fem grader, og verdenshavens temperaturer var også begyndt at stige” (Ljungdahl 2015, 87-88), og *nede* i minen er arbejderne omgivet af vandpytter, hvilket indikerer smeltevandslækager. Den danske arbejder Ulf fatter mistanke: ”Det klare indsigende

vand kunne komme fra gletscheren [sic!] over minen. Hvis det var tilfældet, var det kun et spørgsmål om tid, før vandet for alvor brød igennem” (Ljungdahl 2015, 78). Og *bryde igennem* gør det selvfølgelig – da mennesket, i særdeleshed den grådige leder mineingeniøren, ikke tager advarslerne alvorligt. Med ét fyldes minen med smeltevand forårsaget af den globale opvarmning, og vandet fosser videre ud til det fattige byområde:

Det var som et mareridt. Den store bølge skyllede frem i landskabet og nu hørtes en tydelig næsten tordenagtig brusen fra vandet [...]. Bølgen var nu fyldt med brædder, træplader, plasticstykker, presenninger og personlige ejendele af enhver slags. Et sted sejlede et halvt hus af sted båret oppe af vandet, og nu kunne man se, at vandet havde nået de første personer, som straks forsvandt i de frådende og brølende vandmasser (Ljungdahl 2015, 125-127).⁸

Smeltevand og minen er altså udtryk for et antropocænt natursyn, idet de skildres som mørke og monstrøse, aktivt handlende og med egen stemme. De er imidlertid også antropocæne på et mere konkret niveau: Som talrige forskere har fremlagt, er den antropocæne epoke kendetegnet ved, at det menneskelige og ikkemenneskelige har filtret sig sammen i en sådan grad, at de ikke længere kan holdes adskilte (se fx Latour 2014 eller Tønder 2019 tidligere i artiklen), og dette er også tilfældet i Ljungdahls roman. Her forekommer hverken minen eller smeltevand som *rene* naturlige fænomener, men tværtimod som sammenblandinger af menneskeligt og ikkemenneskeligt: Minen eksisterer kun, fordi mennesket har boret i fjeldet, og smeltevand findes kun, fordi mennesket har opvarmet kloden. De kan derfor ikke ”reduceres til noget menneskeligt eller naturligt, men er begge dele, noget tredje midtmellem” (Flinker 2018, 48).

Som jeg selv har argumenteret for andetsteds, er det oplagt at tolke romanen mytologisk (Dybdal 2021): som en genfortælling af syndflodsmitten i den antropocæne tidsalder. Hvor Gud i *Første Mosebog* lader det syndige menneske oversvømme af en syndflod, er det i *Korsveje i Nord* smeltevand fra menneskets egne destruktive og grådige aktiviteter, der skyller ind over mineområdet. På samme

vis er romanen ikke en dystopi; i stedet markerer katastrofen, som i den bibelske fortælling, et nulpunkt, hvorfra livet på ny kan blomstre: Mineselskabet lukker ned, og romanens hovedkarakterer søger mod det rurale Grønland, hvor de påbegynder nye tilværelser i pagt med den uspolerede natur. Beskrivelserne i denne del af bogen er vældig romantiserede, og på dette punkt adskiller *Korsveje i Nord* sig fra en række skandinaviske klimafiktioner, der typisk er rensset for al natursentimentalitet (Flinker 2018, 62). Endvidere er det muligt at forstå romanen og de problematikker, den bearbejder, i lyset af *økologisk imperialisme* (Crosby 1986): Det kinesiske mineselskab reproducerer en række koloniale strukturer, og klimaforandringerne gøres særlig synlige gennem den nye 'kolonimagts' geologiske udnyttelse af Grønland. Romanen befinder sig således i intersektionen mellem økokritik, antropocæen og postkolonialisme.

Udgang

I ovenstående har jeg fremlagt den betragtning – og undren – at dansk grønlandslitteratur ikke synes særlig optaget af klimakrise og antropocæen.⁹ Dette er til trods for en markant aktuel strømning i dansk litteratur, der beskæftiger sig med netop disse emner, samt det faktum, at klimaforandringerne i Grønland og Arktis påkalder sig ekstraordinær opmærksomhed. Faktisk skal man helt ud i periferien af dansk grønlandslitteratur for at finde et værk, der for alvor tager livtag med den antropocæne epoke, nemlig Ljungdahls *Korsveje i Nord*. Romanen er som nævnt af svingende kvalitet rent litterært, men den fremlægger nogle interessante perspektiver på Grønlands mulige fremtid og klimaforandringernes rolle heri. De væsentligste af disse er i nærværende artikel blevet belyst ved at indkredse romanen som en klimafiktion og i forlængelse heraf undersøge dens antropocæne natursyn.

Man kan spørge sig selv, hvad skønlitteratur kan bidrage med i diskussionen af og eventuelt løsningen på de enorme klimaudfordringer, vi står overfor. Antonia Mehnert mener i den forbindelse, at litteratur og andre fiktioner kan være med til at forme den offentlige debat, engagere modtagerne affektivt og skabe kritisk refleksion:

The cultural realm offers a rethinking and reimagining of contemporary environmental problems such as climate change that not only intervenes in current debates but

also fundamentally shapes them. Performances [...], but also literature and film, make an important contribution to our understanding of climate change by depicting how future generations might adapt or might fail to adapt to climatic changes (Mehnert 2016, 2).

I samklang med dette ser Flinker litteraturen som et rum for *økologisk dannelse* (Flinker 2018), og han argumenterer for, at klimafiktioner kan fremme en særlig *økonarrativ forestillingsevne* (Flinker 2022).¹⁰ Endvidere er fiktioner ifølge både Mehnert og Flinker nødvendige supplementer til naturvidenskabens diagrammer og statistiske prognoser, som kan virke abstrakte og svære at forbinde sig med (Mehnert 2016, 3-4; Flinker 2022, 13). På den måde kan litteraturen måske hjælpe os til bedre at forstå, forhandle og forestille os et liv i en klimaforandret verden.

Til sidst er der blot at sige, at vender vi blikket *ud over* Danmarks landegrænser, findes der mig bekendt heller ikke mange, men dog *nogle* adækvate eksempler på egentlige klimafiktioner og antropocæn litteratur, der beskæftiger sig med Grønland. Dette gælder eksempelvis australske Charlotte McConaghys *Migrations* (2020) og grønlandske Jessie Kleemanns *Arkhticós Dolorós* (2021).¹¹ Og lad da bare Kleemann få de sidste lakoniske ord:

polerne smelter

komastøv

yellowcake

(Kleemann 2021, 71).

Referencer

- Andersen, Gregers. 2020. *Climate Fiction and Cultural Analysis: A New Perspective on Life in the Anthropocene*. Oxon: Routledge.
- Andersen, Lisa Nørnberg, Jette Lydom Kristensen, Ida Pallesen, Lis Norup og Cecilie Tornbjerg. 2019. "Grønlandsk noir – Arctic noir". *Dansknoter* (1): 46-48.
- Aschwanden, Andy, Mark A. Fahnestock, Martin Truffer, Douglas J. Brinkerhoff, Regine Hock, Constantine Khroulev, Ruth Mottram og S. Abbas Khan. 2019. "Contribution of the Greenland Ice Sheet to Sea Level over the Next Millennium". *Science Advances* 5 (6) <https://doi.org/10.1126/sciadv.aav9396>.
- Bunch, Mads og Louise Salling. 2015. "Autofiktion og det humane: Den etiske drejning i dansk 2010'er-litteratur". *Reception: Tidsskrift for nordisk litteratur* 73: 98-109.
- Crosby, Alfred W. 1986. *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900-1900*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crutzen, Paul J. og Eugene F. Stoermer. 2000. "The 'Anthropocene'". *The International Geosphere-Biosphere Programme Newsletter* 41: 17-18.
- Dybdal, Emilie. 2021. "Litteraturen rykker nordpå: Om Grønland i 10'ernes danske litteratur". *Passage: Tidsskrift for litteratur og kritik* 85: 115-128. <https://doi.org/10.7146/pas.v36i85.127978>.
- Flinker, Jens Kramshøj. 2015. *Den sociale vending: Dansk litteratur efter 2000*. Odense: Det ny Forlag.
- Flinker, Jens Kramshøj. 2018. "Den skandinaviske cli-fi: En ny genre i antropocæn?". *Spring: Tidsskrift for moderne dansk litteratur* 42: 41-66.
- Flinker, Jens Kramshøj. 2022. "Spekulative klimafiktioner og økonarrativ forestillingsevne: Økonarratologisk tropeanalyse af *Ekspeditøren*". I *Solen er ligeglad: Er litteraturen?*, red. Marianne Barlyng, 13-30. Hellerup: Forlaget Spring.
- Grønlund, Anders. 2021. "Introduktion: Fra film om Grønland til grønlandsk film". *Kosmorama* 280. Tilgået 30. juli 2022: <https://www.kosmorama.org/280/groenlandsk-film>.
- Hedin, Gry og Ann-Sofie N. Gremaud, red. 2018. *Artistic Visions of the Anthropocene North: Climate Change and Nature in Art*. New York: Routledge.

- Jørgensen, Jens Lohfert. 2019. "Og': Introduktion". I *Litteratur og...: Litteraturvidenskabens tværfaglige engagement*, red. Jens Lohfert Jørgensen og Martin Rohr Gregersen, 5-30. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Kleemann, Jessie. 2021. *Arkhticós Dolorôs*. København: Forlaget Arena.
- Latour, Bruno. 2014. "Agency at the Time of the Anthropocene". *New Literary History* 45 (1): 1-18. <https://www.jstor.org/stable/24542578>.
- Leine, Kim. 2016. *De søvnløse*. København: Gyldendal.
- Ljungdahl, Bjarne. 2015. *Korsveje i Nord*. Sisimiut: Forlag Panigiit.
- Körber, Lill-Ann. 2017. "Toxic Blubber and Seal Skin Bikinis, or: How Green is Greenland? Ecology in Contemporary Film and Art". I *Arctic Environmental Modernities: From the Age of Polar Exploration to the Era of the Anthropocene*, red. Lill-Ann Körber, Scott MacKenzie og Anna Westerståhl Stenport, 145-167. Palgrave Macmillan.
- Mehnert, Antonia. 2016. *Climate Change Fictions: Representations of Global Warming in American Literature*. Palgrave Macmillan.
- Mønster, Louise. 2019a. "Det politiskes genkomst i dansk samtidslyrik". *Edda: Nordisk tidsskrift for litteraturforskning* 106 (2): 142-157. <https://doi.org/10.18261/issn.1500-1989-2019-02-05>.
- Mønster, Louise. 2019b. "Skandinavisk sci-fi-poesi: Med særligt henblik på aktuel cli-fi-poesi". *Passage: Tidsskrift for litteratur og kritik* 82: 41-59. <https://doi.org/10.7146/pas.v34i82.118458>.
- Riquet, Johannes. 2022. "Frozen Futures or Tropical Greenland? Climate Change Arctopias in Cold Earth and Allatta! 2040". I *Nordic Utopias and Dystopias: From Aniara to Allatta!*, red. Pia Maria Ahlbäck, Jouni Teittinen og Maria Lassén-Seger, 131-152. John Benjamins Publishing Company.
- Nexø, Tue Andersen. 2016. *Vidnesbyrd fra velfærdsstaten: Den sociale vending i ny dansk litteratur*. København: Forlaget Arena.
- Śmieszek, Małgorzata og Timo Koivurova. 2017. "The Arctic Council: Between Continuity and Change". I *One Arctic: The Arctic Council and Circumpolar Governance*, red. P. Whitney Lackenbauer, Heather Nicol og Wilfrid Greaves, 1-26. Ottawa: Canadian Arctic Resources Committee.
- Theisen, Rasmus. 2021. *Andre hunde*. København: Gyldendal.

- Thisted, Kirsten. 2013. "Hvis du fløjter efter nordlyset: Dansk grønlandslitteratur ved overgangen til selvstyret". I *Millennium: Nye retninger i nordisk litteratur*, red. Mads Bunch, 294-324. Hellerup: Forlaget Spring.
- Tønder, Lars. 2019. "Det antropocæne". I *Ny kulturteori*, red. Birgit Eriksson og Bjørn Schiermer, 729-758. København: Hans Reitzels Forlag.

Notes

- 1 Herudover kan nævnes værker af blandt andre C.Y. Frostholm, Dennis Gade Kofod, Julie Sten-Knudsen, Kaspar Colling Nielsen, Kristian By-skov, Liv Sejro Lidegaard, Peter Adolphsen, Rasmus Nikolajsen, Siri Ranva Hjelm Jacobsen, Ursula Scavenius samt øvrige udgivelser af de nævnte forfattere.
- 2 Som Jens Lohfert Jørgensen bemærker, kan en lignende tendens ses i aktuelle litteraturstudier, idet de i høj grad "orienterer sig mod, hvad man med en bred formulering kan kalde det sociale liv, mod menneskenes samspil med hinanden og med sociale institutioner, mod samfundsmæssige udfordringer og mod politiske begreber og problemstillinger" (Jørgensen 2019, 5).
- 3 Kirsten Thisted definerer *dansk grønlandslitteratur* som litteratur skrevet af danske forfattere om grønlandsk relaterede emner (Thisted 2013, 296).
- 4 I Lars Skinnebachs *Øvelser og rituelle tekster* (2011) samt Julie Sten-Knudsens *Syv lag* (2021) kobles klimaforandringer og Grønland også. Hos Skinnebach fungerer Grønland dog mest af alt som en geografisk baggrund for hans såkaldte øvelser, og hos Sten-Knudsen er digtsamlingens primære emne moderskab; Grønland nævnes kun meget kort.
- 5 Bjarne Ljungdahls *Korsveje i Nord* (2015) fortsættes med andet bind i romanserien, *Invasioner i Nord* (2016). I nærværende bidrag beskæftiger jeg mig dog kun med førstnævnte, da denne er en egentlig klimafiktion, mens sidstnævnte snarere bevæger sig mod krimigenren. Man kan i øvrigt diskutere, hvorvidt romanerne bør betegnes som danske eller grønlandske; jeg ser dem i denne artikel som en del af dansk grønlandslitteratur, idet forfatteren er dansk, og de er skrevet på dansk.

- 6 Der er divergerende opfattelser af, hvad klimafiktion kan omfatte. Eksempelvis mener Jens Kramshøj Flinker, at genren udelukkende angår prosa og film (Flinker 2018, 41), mens Louise Mønster plæderer for at medregne lyrik (Mønster 2019b, 46).
- 7 En række forskere, i Danmark blandt andre Jens Kramshøj Flinker og Louise Mønster (Flinker 2018; Mønster 2019b), har belyst klimafiktions nære slægtskab med science fiction-genren. Bemærk i den forbindelse de lignende betegnelser *cli-fi* og *sci-fi*.
- 8 Romanen beskæftiger sig også med kapitalisme- og klassekritik, blandt andet fordi de største ofte er fattige, udnyttede migranter.
- 9 Der findes som tidligere nævnt en del krimier, som omhandler Grønland og klima, men de kan sjældent kategoriseres som egentlige klimafiktioner.
- 10 Begrebet er centralt i Flinkers ph.d.-afhandling, *Nordiske økofiktioner og økonarrativ forestillingsevne: Romanen i den antropocæne tidsalder*, Københavns Universitet, 2021.
- 11 Man kan hertil føje, at en række grønlandske kunstnere er optaget af klimaforandringerne. Dette gælder blandt andet i filmindustrien; se fx Grønlund 2021 og Körber 2017. For en behandling af international klimakritisk, men ikke nødvendigvis antropocæn grønlandslitteratur se i øvrigt Riquet 2022 - og for en behandling af kunst og antropocæn i Norden mere generelt se Hedin og Gremaud 2018.